2. 7. 2010

ID: 64310

Právní úkon

Není-li nevážnost projevu vůle druhé straně zřejmá – což je třeba vždy posoudit podle okolností a povahy případu – je nutno v zájmu ochrany právní jistoty občanskoprávního styku, a zejména ochrany dobré víry druhé osoby, považovat právní úkon za platný a pochybnosti o neváženosti připsat k tíži toho, kdo je vyvolal.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Cdo 1621/2007, ze dne 24.11.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) J. V. a b) F. V., proti žalované Č. P., s. r. o., zastoupené advokátem, o zaplacení 31.148,75 Kč, vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 18 C 199/2000, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 30. ledna 2007, č. j. 36 Co 522/2006-242, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 30. ledna 2007, č. j. 36 Co 522/2006-242, se ve výroku, jímž byl změněn rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 29. dubna 2003, č. j. 18 C 199/200-152, a ve výroku o nákladech odvolacího řízení zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Liberci rozsudkem ze dne 29. dubna 2003, č. j. 18 C 199/200-152, zamítl žalobu, jíž se žalobci domáhali určení, že odnětí sazby „N“ označené po 1. 7. 2001 jako tzv. zaměstnanecká sazba, odběrnímu místu žalobců, oznámené žalobkyni dopisem tehdejší žalované S. e., a. s., ze dne 26. 7. 1996 a uskutečněné od 1. 11. 1996 fakturací sazby „B“ a „BPI“ a od 1. 7. 2001 dle sazby „D45“, je neplatné. Současně zamítl i žalobu o zaplacení 25.206,05 Kč a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalobců Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 6. dubna 2006, č. j. 36 Co 642/2003-183, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku o zamítnutí určovací žaloby a změnil jej ve výroku na plnění tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobcům oprávněným společně a nerozdílně částku 25.206,05 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku. Současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

K dovolání žalobců Nejvyšší soud České republiky rozsudkem ze dne 19. září 2006, č. j. 33 Odo 1155/2004-219, rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolacímu soudu vytkl tzv. zmatečnostní vadu řízení spočívající v tom, že členkou senátu, který rozhodoval o odvolání žalobců, byla soudkyně, která na začátku řízení ještě jako soudkyně soudu prvního stupně prováděla první procesní úkony ve věci. Dále připomněl, že žalobci po podání odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně rozšířili svou žalobu na plnění o dalších 5.942,70 Kč, přičemž o této změně žaloby odvolací soud nerozhodl.

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 30. ledna 2007, č. j. 36 Co 522/2006-242, poté, kdy připustil změnu žaloby na plnění, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobcům oprávněným společně a nerozdílně částku 31.148,75 Kč; v určovacím výroku rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

Soudy obou stupňů vycházely ze zjištění, že žalobkyně byla od 29. 9. 1975 do 14. 2. 1984

zaměstnankyní závodu 07 E. L., resp. O. z. k. p. Č. Až do 17. 2. 1997 jí byla jako zaměstnankyni, resp. důchodkyni, která pracovala v energetice, poskytována při dodávce elektřiny do odběrného místa jejího bydliště sazba „N“, naposledy podle smlouvy uzavřené dne 26. 1. 1994. Dopisem ze dne 26. 7. 1996 jí žalovaná sdělila, že další poskytování sazby „N“ je neoprávněným finančním prospěchem v souvislosti se zákonem č. 568/1992 Sb., že byla příslušným finančním úřadem sankcionována, a že proto bude nucena trvat na změně sazby s tím, že zrušení dosavadní sazby proběhne v říjnu 1996. Dopisem ze 3. 8. 1996 žalobkyně žalované sdělila, že s avizovaným postupem nesouhlasí, neboť se jedná o porušení smlouvy. Dne 17. 2. 1997 uzavřela se žalovanou smlouvu o dodávce elektrické energie, podle níž jí je poskytována elektřina podle sazby „BP“. Soud prvního stupně na podkladě těchto skutkových zjištění dovodil, že žalobcům se „nepodařilo prokázat žádný smluvní závazek jakéhokoli subjektu, od něhož by svůj nárok na poskytování sazby „N“ mohli dovozovat“. Dopisem z 26. 7. 1997 jim nebyla sazba „N“ odňata, neboť měl pouze informativní charakter. Smlouvou ze dne 17. 2. 1997, která je platným právním úkonem, vznikl mezi účastníky právní vztah upravený zákonem č. 222/1994 Sb., podle něhož žalovaná žalobcům dodává elektřinu v sazbě, na kterou přistoupili, resp. na které se dohodli. Naproti tomu odvolací soud dospěl k závěru, že smlouva ze dne 17. 2. 1997 je neplatná pro nedostatek vážnosti vůle žalobců a pro rozpor s dobrými mravy; žalobci ji totiž uzavřeli „jenom proto, aby si zajistili dodávky elektřiny za situace, kdy byli k uzavření smlouvy nepřímo žalovanou donuceni, tedy ve stavu tísně vyplývajícího z nekompromisního stanoviska žalované k otázce zrušení zaměstnanecké sazby“. V návaznosti na tento závěr pak odvolací soud hodnotil platnost právního úkonu odnětí smluvně (tj. smlouvou ze dne 26. 1. 1994) přiznané sazby „N“ a dospěl k závěru, že je rovněž neplatný pro rozpor s dobrými mravy; žalovaná totiž „jednostranně konkludentně změnila podmínky smlouvy s cílem dosahovat vyšších zisků, aniž pro to měla zákonný podklad, eventuelně podklad ve vnitřních organizačních předpisech“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolání žalovaná. Nezpochybňuje skutečnost, že s žalobkyní uzavřela dne 26. 1. 1994 smlouvu o odběru elektřiny, v níž byla sjednána sazba „N“, tedy tzv. nízký tarif. Uvádí, že k tomu přistoupila ve snaze zachovat dlouholetou tradici, podle níž zaměstnanci a důchodci energetiky měli určitou výhodu, že účtování odběru bylo prováděno ve zvýhodněné sazbě. Protože tato její snaha byla v roce 1996 finančními úřady kvalifikována jako jednání porušující zákon č. 586/1992 Sb., za což byla sankcionována, jednala s odběrateli, kteří tuto výhodu požívali. Upozornila je na vzniklou situaci a sdělila jim zamýšlený postup řešení. Výsledkem jednání bylo uzavírání nových smluv. Nesouhlasí proto se závěrem, že smlouva, kterou uzavřela s žalobkyní dne 17. 2. 1997, je neplatná. Nejednalo se o nekompromisní stanovisko motivované jejími snahami dosahovat vyšších zisků. Motivací bylo odstranit vytýkané porušování daňových a cenových předpisů. Ve vztahu vůči „nezaměstnancům“ nebyla schopna jiný postup uplatnit a setrváním na dosavadní praxi by se dopouštěla porušování daňových předpisů. Z uvedených důvodů navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobci s důvody dovolání nesouhlasili. Postup žalované považují nadále za neseriozní a účelový. Jsou přesvědčeni, že bylo možno najít řešení, při němž by jim byla zachována výhoda sazby „N“ s tím, že by jim byl namontován dvojsazbový elektroměr a daně doměřovány podle množství tzv. majetkového prospěchu, který by případně podléhal dalšímu zdanění. Připomínají řešení, které žalovaná přijala v hl. městě P., kde byl zaměstnancům a důchodcům vyplácen finanční příspěvek na vyrovnání rozdílu ceny dodané elektřiny.

Dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas osobou k tomu oprávněnou při splnění podmínky jejího advokátního zastoupení (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. přípustné.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uvedených v dovolání. Protože vady uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3 o. s. ř., ani

jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž je soud povinen přihlížet, i když nebyly v dovolání namítány, z obsahu spisu nevyplývají, zabýval se dovolací soud pouze výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak byl žalovanou obsahově vymezen. Dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

V rámci uvedeného dovolacího důvodu žalovaná zpochybnila správnost závěru odvolacího soudu, že smlouva, kterou účastnice uzavřely 17. 2. 1997, je neplatná pro nedostatek vážnosti vůle žalobců a pro rozpor s dobrými mravy.

Podle § 37 odst. 1 obč. zák. právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

Podle § 39 obč. zák. je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se příčí dobrým mravům.

Právní úkon je projev vůle směřující k určitému právnímu následku, jenž právní normy s takovým projevem vůle spojují. Má-li jít o právní úkon platný, musí projev vůle vyhovovat všem náležitostem, které jsou na něj kladeny právními normami. Mezi náležitosti právního úkonu náleží svoboda a vážnost vůle a určitost a srozumitelnost jejího projevu.

O svobodný právní úkon nejde v prvé řadě tam, kde byl tento úkon učiněn v důsledku přímého fyzického donucení; v těchto případech ve skutečnosti nejde vůbec o vůli jednajícího, neboť ta je nahrazena vůlí donucujícího. O svobodný právní úkon nejde ani tam, byl-li učiněn v důsledku psychického donucení (nátlaku), zejména bezprávné výhrůžky. Výhrůžka znamená, že jednající je v důsledku jejího druhu a intenzity přinucen za daných okolností konkrétního případu ke svému projevu vůle vzbuzením důvodné bázně (strachu). Pak fyzická osoba uzavře smlouvu podle pokynů, které stanovil její budoucí spolukontrahent a kterou nebýt právě důvodné bázně o svou osobu, popř. o své obchodní či jiné zájmy vzniklé působením bezprávné výhrůžky, by za normálních poměrů neuzavřela.Výhrůžka musí být bezprávná (protiprávní), tj. jejím prostřednictvím se vynucuje něco, co tímto způsobem vynuceno být nesmí. O takový případ jde nejen tam, kde se vyhrožuje něčím, co není vůbec dovoleno, nýbrž i tam, kde je sice výhrůžka důvodná, avšak jejím prostřednictvím se vynucuje něco, k čemu být využita nesměla.

Právní úkon není učiněn vážně (opravdově) tehdy, je-li podle objektivních okolností konkrétního případu zřejmé, že jednající nechtěl svým projevem vůle způsobit právní následky, které s takovým projevem vůle normy občanského práva spojují. V některých případech je nevážnost projevu vůle jednajícího vzhledem k objektivním okolnostem, za kterých k projevu vůle došlo, všeobecně zřejmá (projev vůle učiněný při hře, k vyučovacím účelům, ze žertu apod.), jindy však mohou o neplatnosti pojmu vůle vzniknout pochybnosti. Tak je tomu tehdy, kdy nevážnost projevu vůle nebyla druhé straně zřejmá s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Je-li tomu tak – a to je namístě vždy posoudit podle okolností a povahy případu – je nutno v zájmu ochrany právní jistoty občanskoprávního styku, a zejména ochrany dobré víry druhé osoby, považovat právní úkon za platný a pochybnosti o nevážnosti připsat k tíži toho, kdo je vyvolal. Jestliže tudíž by druhé straně se zřetelem na okolnosti konkrétního případu, tj. objektivně posuzováno, nebylo a nemohlo být zřejmé, že projev vůle jednajícího není vážným tj., že adresát projevu vůle důvodně předpokládal, že vyjadřuje vážnou vůli jednajícího, je třeba v zájmu ochrany dobré víry této druhé strany považovat učiněný projev za platný úkon s příslušnými právními důsledky, a to vzdor tomu, že vůle jednajícího

jako základ právního úkonu chybí.

I když odvolací soud v souvislosti s posouzením platnosti smlouvy ze dne 17. 2. 1997 výslovně hovoří o nedostatku vážnosti vůle žalobců, z důvodů, které ho k takovému hodnocení vedly, lze usuzovat, že měl na mysli spíše nesvobodný právní úkon. Konstatuje totiž, že žalobci byli k uzavření smlouvy „donuceni tlakem okolností, které jako bývalí pracovníci energetiky dokonale znali“ a že „neměli jiné východisko, než smlouvu uzavřít“.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzovaném případě zjištěno, že uzavření smlouvy o dodávce elektrické energie dne 17. 2. 1997 předcházelo jednání mezi účastníky, při němž žalovaná žalobce informovala o tom, že poskytování sazby „N“ při odběru elektrické energie zaměstnancům i důchodcům je finančními úřady hodnoceno jako „daňový únik“, resp. porušení daňových předpisů, konkrétně zákona č. 568/1992 Sb., že za to byla sankcionována a že ji tato skutečnost brání v dalším plnění podle smlouvy, kterou s žalobkyní uzavřela dne 26. 1. 1994, podle níž byla do odběrného místa bydliště žalobců dodávána elektřina podle tzv. zaměstnanecké sazby. Dopisem ze dne 26. 7. 1996 pak žalovaná žalobkyni coby odběratelce elektřiny sdělila, že bude „nucena trvat na změně sazby na některý z platných tarifů dle ceníku pro obyvatelstvo“, upozornila, že zrušení sazeb proběhne v říjnu 1996, a připomněla, že žalobkyně má možnost na přihlášce k odběru uplatnit podle svého uvážení vhodnou sazbu s ohledem na velikost odběru a technické podmínky. Současně ji upozornila, že za nejzazší termín vyřízení záležitosti pokládá 31. 12. 1996 s tím, že po jeho uplynutí bude nucena změnit sazbu automaticky na sazbu „BS“. Skutečnost, že došlo k vzájemnému jednání ohledně změny sazby, při němž žalovaná žalobkyni seznámila s důvody, které ji k opatření vedly, vyplývá i z dopisu ze dne 30. 8. 1996, jímž se žalobkyně, která měla pochybnosti o správnosti postupu žalované, obrátila na F. ú. v D., či z dopisu žalobkyně adresovaného řediteli S. e., a. s.

Lze přisvědčit dovolatelce, že tato skutková zjištění neumožňují uzavřít, že smlouva ze dne 17. 2. 1997 je neplatná, neboť nebyla žalobkyní uzavřena vážně, resp. byla uzavřena nesvobodně. Jednání žalované nelze hodnotit jako psychické donucení (nátlak) ve smyslu shora uvedeného výkladu. Žalovaná s žalobkyní jednala a vysvětlila jí důvody, které jí vedou k tomu, aby požadovala změnu sazby. Samo upozornění na postup, který bude nucena po jednání s finančními úřady ve vztahu vůči odběratelům, jimž je poskytována sazba „N“ zvolit, nelze mít za bezprávnou výhrůžku. Přímé fyzické donucení směřující k uzavření smlouvy nebylo v řízení ani tvrzeno, natož prokázáno. Není namístě ani dovozovat, že žalobkyně neučinila zmíněný právní úkon vážně (opravdově), tedy že nechtěla svým projevem vůle docílit odběru elektřiny podle sazby „BP“. Sami žalobci totiž připouštějí, že sazba „BP“, která byla ve smlouvě sjednána, pro ně byla přijatelnější nežli sazba „BS“, kterou by žalovaná použila „automaticky“, tedy v případě, že by zůstali nečinní. Jednání žalobců, resp. skutečnost, že žalobkyně s žalovanou uzavřela dne 17. 2. 1997 smlouvu o odběru elektřiny, která nahradila smlouvu předchozí (tj. smlouvu uzavřenou dne 26. 1. 1994), bylo výsledkem racionálního vyhodnocení stávající situace, kdy sazba „N“ nemohla být žalobcům nadále při celodenním odběru poskytována a sazba „BS“ pro ně byla cenově nevýhodná. Žalované lze přisvědčit rovněž v tom, že její jednání nelze mít za příčící se dobrým mravům. Žalovaná byla povinna respektovat stanovisko finančních úřadů a svůj postup uvést do souladu se zákonem, konkrétně s daňovými předpisy. Úvaha odvolacího soudu, že cílem žalované bylo „dosahovat vyšších zisků, aniž by pro takový postup měla zákonný podklad,“ tudíž neobstojí a nemá ani oporu v provedeném dokazování.

Lze uzavřít, že posoudil-li odvolací soud smlouvu, kterou účastnice uzavřely dne 17. 2. 1997, jako neplatný právní úkon, je jeho právní posouzení věci nesprávné a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s .ř. byl uplatněn právem. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu v části, jíž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobcům 31.148,75 Kč, jakož i v nákladovém výroku zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování
- Zastoupení
- Zánik závazku
- Zadržovací právo
- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)